

Нова визия за „реформирано“ европейско земеделие и нейното влияние върху аграрната политика на България

Доц. д-р ВИОЛЕТА БЛАЖЕВА

СА „Д. А. Ценов“ – Свищов

E-mail: blasheva@uni-svishtov.bg

Настоящата разработка акцентира върху предстоящите предизвикателства в аграрния сектор на България, в контекста на Общата селскостопанска политика на Европейския съюз през новия референтен период 2014-2020 г. Селското стопанство спомага за социалното, културното, икономическото и екологичното развитие на европейските региони. В тази насока постигнатите през последните петдесет години успехи трябва да продължат. След 2013 г. реформата ще е насочена към ключови предизвикателства като изхранване на населението, устойчиво използване на природните ресурси и икономическо развитие на европейските селски райони. До 2050 г. е необходимо световното производство на храни да се удвои, за да се изхранят очакваните 9 милиарда жители на планетата. Промените в климата и загубата на биоразнообразие налагат да се намали до минимум въздействието на селското стопанство върху околната среда, като същевременно се запази производството на храни. Посоченото поражда необходимостта да се произвежда повече с по-малко суровини. Очакваните бъдещи предизвикателства изискват инвестиции за обучение и разпространение на знанията (в аграрния сектор), адекватни на съвременните икономически условия.

Увод

Една от най-важните задачи на Общата селскостопанска политика (ОСП) на Европейския съюз е увеличаването на производството на храни с растителен и животински произход. Акцентът на тази политика постепенно се промени с оглед на получените излишъци от храни. Именно поради това, в настоящия момент, ОСП включва икономически лостове (мерки) чрез които земеделските производители се насочват да:

- работят по начин, намаляващ емисиите на парникови газове;
- използват екологосъобразни техники на отглеждане;
- спазват стандартите за обществено здраве, околна среда и хуманно отношение към животните;
- произвеждат и предлагат на пазара хранителните специалитети на своя регион;
- използват по-ефективно горите и гористите местности;
- разработват нови начини за употреба на земеделските продукти в сектори като козметика, медицина и занаяти.

Настоящата разработка има за цел да визира предстоящите предизвикателства пред

европейската селскостопанска политика (в т. ч. България) в новия референтен период 2014-2020 г. За нейното изпълнение се идентифицират факторите, които оказват влияние, а именно: изменението на климата, опазването на околната среда, производството на качествени храни, развитието на селските райони, повишаване на конкурентоспособността и други. На тази база поставените задачи са ориентирани към извеждане на:

- основните акценти на Общата селскостопанска политика на Европейския съюз;
- икономическите лостове за провеждане на бъдещата европейска селскостопанска политика;
- основните предизвикателства пред аграрната политика на България в контекста на Общата селскостопанска политика на Европейския съюз;
- ролята на държавата и насоките за провеждане на бъдещата европейска селскостопанска политика.

Акценти на Общата селскостопанска политика на Европейския съюз

Еволюцията на Общата селскостопанска политика на Европейския съюз налага проме-

ни в използвания инструментариум. Бъдещата концепция трябва да се основава на структура, съставена от два стълба (по подобие на настоящата). Първият стълб да подпомага земеделските производители, а вторият стълб - да подпомага специфичните особености на държавите - членки. Двата стълба трябва да се допълват без да се припокриват.

Провеждането на по-целенасочена политика в аграрния сектор изисква съсредоточаване на средствата за осигуряване на продоволствена сигурност, предприемане на действия за предотвратяване изменението на климата и опазването на околната среда, както и в постигането на социален и териториален баланс. Посоченото е основание за внасянето на основни акценти в Общата селскостопанска политика на Европейския съюз и, по-конкретно, да:

- гарантира дългосрочната хранителна сигурност за европейските граждани от гледна точка на очакваното увеличено световно търсене на храни, чието производство е от съществено значение за поддържането на производствения капацитет в земеделието като жизненоважен сектор на икономиката;

- подкрепя земеделските стопани, предоставящи на европейските граждани качествени и разнообразни храни, произведени устойчиво, в съответствие със стремежа за опазване на околната среда, водите и хуманното отношение към животните;

- поддържа жизнени селски общности чрез създаване на местна заетост, допринасяйки ползи за икономиката, обществото, опазването на околната среда и териториите в Общността.

Посоченото ще спомогне за изграждане на по-зелен и по-справедливо разпределян Първи стълб, както и Втори стълб, фокусиран върху конкурентоспособността и иновациите, промените в климата и опазването на околната среда.

Новите цели на Общата селскостопанска политика на Европейския съюз са резултат и на проведеното обществено допитване на европейските потребители през 2010 г. Те отдават приоритет на:

- производството на храни;
- опазването на природните ресурси и ландшафти;
- хуманното отношение към животните;
- поддържането на жизнеспособни селски райони [1].

Следователно след 2013 г. Общата селскостопанска политика на Европейския съюз ще е насочена към изхранване на населението, устойчиво използване на природните ресурси и икономическо развитие на европейските селски райони [2].

Отговаряйки на тези предизвикателства, Общата селскостопанска политика на Европейския съюз ще подпомогне „Стратегията ЕС 2020“ за постигането на: [3]

- *Интелигентен растеж* за повишаване ефективността на ресурсите чрез: стимулиране на технологичните знания и иновациите; разработване на зелени технологии; инвестиране в обучение и осигуряване на стимули за социални иновации в селските райони;

- *Устойчив растеж* за поддържане на производствена база за храни, фуражи и възобновяеми източници чрез: обезпечаване на устойчиво управление на земята и опазване на околната среда; предотвратяване загубата на биоразнообразие; промоция на възобновяеми енергийни източници на енергия за намаляване на парниковите емисии и разгръщане потенциала на селските региони;

- *Всеобхватен растеж* за поддържане на устойчиво европейско селско стопанство чрез: пълно развиване икономическия потенциал на селските региони, развитие на местните пазари и създаване на заетост.

Посоченото ще спомогне за създаването на зелен растеж в селскостопанския сектор и в икономиката на селските райони, както и за опазването на околната среда.

Икономически лостове (мерки) за провеждане на бъдещата Обща селскостопанска политика на Европейския съюз

Реформите на Общата селскостопанска политика на Европейския съюз през годините са свързани с производствения капацитет на сел-

ското стопанство, повишаващото се разнообразие от земеделски дейности в селските райони, вследствие на последователните присъединявания, изискванията на европейските граждани към околната среда, безопасността и качеството на храните, хуманното отношение към животните, опазването на селските райони, биоразнообразието и промените в климата.

За повишаването на конкурентоспособността, устойчивото управление на природните ресурси и балансираното развитие на селските райони е необходимо държавите - членки да демонстрират гъвкавост, проявяваща се в насочване на средствата към най-нуждаещите се области на своята територия.

Настоящият набор от политически мерки на Общата селскостопанска политика на Европейския съюз е насочен към териториално и екологично балансирано европейско земеделие в рамките на отворена икономическа среда и осъзната необходимост от силна обществена подкрепа за нейното провеждане. Трите основни цели за развитието на бъдещата европейска селскостопанска политика са фокусирани към постигане на:

Първо: *Жизненоважно производство на храни*, което ще:

- допринесе за повишаване на доходите на земеделските производители и ограничаване на тяхното непостоянство спрямо други сектори на икономиката;
- подобри конкурентоспособността на селскостопанския сектор и повиши стойността му дял в хранителната верига;
- компенсира земеделските производители за производството в региони със специфични природни ограничения.

Второ: *Устойчиво управление на природните ресурси* с цел:

- да се гарантират практиките на устойчиво производство и да се обезпечи осигуряването на обществени блага в сферата на опазване на околната среда;
- да се насърчава зеленият растеж чрез иновации;
- провеждане на действия за смекчаване ефекта от промените на климата и облекчаване адаптирането на селското стопанство към тях.

Трето: *Балансирано териториално развитие*, за да:

- подпомага селската заетост и поддържа социалната структура в селските райони;
- съживи селската икономика и спомогне за нейното диверсифициране;
- позволи структурно разнообразие в земеделските системи чрез подобряване условията за малките стопанства и развиване на местните пазари.

Сближаването между държавите - членки и регионите, трансграничните екологични проблеми и глобалните предизвикателства (изменение на климата, управление на водите и биоразнообразие) изискват обществена подкрепа за европейския аграрен сектор и селските райони, и по-конкретно: [4]

Първо - *изхранване на населението*. В Общността 500 милиона потребители се нуждаят от надеждно снабдяване със здравословна храна на разумна цена. Предвид несигурната и непредвидима икономическа среда (в т. ч. глобалната конкуренция, икономическите и финансовите кризи, изменението на климата и повишаващите се цени на влаганите материали като горива, торове и други), в Общата селскостопанска политика се отдава нужният приоритет на продоволствената сигурност.

Ролята на Европейската общност, като най-голям световен търговец на селскостопански продукти, поставя нови отговорности пред европейската селскостопанска политика както по отношение на качеството на храните за европейските граждани, така и за осигуряване на достоен жизнен стандарт за селскостопанските производители.

Като най-голям вносител на храни от развиващите се страни, Евросъюзът заема първо място, следван от САЩ - 27%, и Япония 12% (табл. 1) [1].

Всяка година Общността внася селскостопански продукти от развиващите се държави на стойност почти 60 милиарда евро, т. е. повече от останалите пет най-големи вносители (САЩ, Япония, Канада, Австралия и Нова Зеландия), взети заедно. По този начин Европейският съюз създава предпоставка за увеличаване на селскостопанското производство

Таблица 1. Внос на селскостопански продукти от развиващите се страни (млн. евро)

Table 1. Import of agricultural products from the developing countries (million Euros)

Държава/и	Внос на селскостопански стоки	Относителен дял (%)
ЕС-27	60 000	55%
Нова Зеландия	600	0,6%
Австралия	2 000	1,8%
Канада	4 000	3,6%
Япония	13 000	12%
Съединени американски щати (САЩ)	30 000	27%
Общо:	109 600	100%

Източник: „Международни аспекти на селскостопанска политика“, ГД „Земеделие и развитие на селските райони“, данните представляват средните стойности за периода 2008-2010 г.

в тези страни и за стабилизиране на тяхната икономика.

На международните търговски преговори от Доха¹ през 2001 г. Евросъюзът **предло-**

¹ В търговския кръг от преговори на Световната търговска организация („Програма за развитие от Доха“) Европейският съюз и САЩ решават да намалят значително подкрепата за провеждане на собственото си земеделие.

жи премахване на всички экспортни субсидии до 2013 г., както и значително намаляване на митата за внос на селскостопански стоки (табл. 2).

На база на данните от табл. 2 може да се обобщи, че около 51,1% от вноса в Общността се осъществява от страните в Централна и Южна Америка и Карибския басейн, докато износът е ориентиран към страните от Северна Америка (24,2%).

Земеделието и производството на храна са ключови фактори за осигуряване на доходи за значителна част от населението на Европейския съюз. В 27-те държави - членки на Общността земеделските производители са около 14 милиона, а други 4 милиона души работят в хранително-вкусовата промишленост (ХВП). Земеделието и ХВП осигуряват 7% от всички работни места и допринасят за постигането на 6% от европейския брутен вътрешен продукт [5].

В резултат на икономически обосновааната Обща селскостопанска политика на Европейския съюз, разходите на едно европейско семейство за храна са около 15% от месечните му доходи, като този дял е намалял на половина спрямо равнището от 1962 г.

Таблица 2. Търговия на ЕС със селскостопански стоки (млн. евро)

Table 2. European Union trade in agricultural goods (million Euros)

Държава/и	Внос в ЕС	Относителен дял (%)	Износ от ЕС	Относителен дял (%)
Северна Америка	9 000	9,2%	15 000	24,2%
Централна и Южна Америка и Карибски басейн & Меркосур ¹	50 000	51,1%	7 000	11,3%
Северна Африка и Близкия изток	4 000	4,1%	8 000	12,9%
АКТБ ² + Южна Африка	13 000	13,3%	7 000	11,3%
Украйна & Русия	3 000	3,1%	9 500	15,4%
Южна Корея & Япония	300	0,3%	5 200	8,4%
АСЕАН ³ & Китай & Индия	15 000	15,3%	8 400	13,6%
Австралия и Нова Зеландия	3 500	3,6%	1 800	2,9%
Общо:	9 7800	100%	61 900	100%

Източник: „Международни аспекти на селскостопанска политика“, ГД „Земеделие и развитие на селските райони“, данните представляват средните стойности за периода 2008-2010 г.

¹ МЕРКОСУР е най-голямото междудържавно обединение в Южна Америка, в което са включени Аржентина, Бразилия, Парагвай, Уругвай и Венецуела (от юли 2006 г.), а асоциирани членове са Чили, Боливия, Колумбия, Еквадор и Перу.

² АКТБ - обединение на държавите от Африка, Карибите и Тихоокеанския басейн.

³ АСЕАН (Асоциацията на страните от Югоизточна Азия) е политическа, икономическа и културна организация на 10 държави от Югоизточна Азия. АСЕАН е основана от представители на Индонезия, Малайзия, Филипините, Сингапур и Тайланд. Впоследствие членове на организацията стават също Бруней, Бирма (днес Мианмар), Камбоджа, Лаос и Виетнам.

Европейските правила за етикетирание и възможността за проследяване на продуктите предоставят на потребителите нужната информация, за да могат да направят своя оптимален избор при закупуването на хранителни продукти.

Второ - **опазването на природните ресурси**. Земеделските производители са изправени пред няколко предизвикателства: да *произвеждат храна*, но и да *защитават природата и да опазват биологичното разнообразие*. Опазвайки природните ресурси, те биха осигурили прехраната и на бъдещите поколения. В тази насока Общата селскостопанска политика на Европейския съюз предоставя финансова помощ за приспособяване на използваните методи и системи на производство към въздействието на променящия се климат и евентуалните неблагоприятни последици.

Субсидиите, с цел подпомагане на доходите, все по-често се използват от земеделските производители за преминаване към екологични устойчиви методи на производство. Това им дава възможност да намаляват използваните количества химически торове или пестициди при отглеждане на културите, да намалят гъстотата на животни, отглеждани на хектар земя, да оставят граничните зони на полетата без обработване, да създават водоеми, да засаждат дървета и храсти, и други. Това са дейности, които са характерни за добрите земеделски практики. В това отношение програмата на Европейския съюз „Натура 2000” е насочена към опазване на биологичното разнообразие в Общността. Тя представлява мрежа от около 25 000 защитени зони, които обхващат почти една пета от територията на Евросъюза. С цел избягване на отрицателните странични ефекти от провеждани земеделски практики, Евросъюзът предоставя стимули на земеделските производители, за да работят по екологосъобразен начин.

По отношение на методите на *биологично производство* те трябва да спазват стриктното законодателство на Общността. Биологичното земеделие се основава на естествените жизненни цикли на растенията и животните. За спра-

вяне с очакваното бъдещо увеличено търсене на храни в световен мащаб (вследствие на удвояване на населението на планетата) е необходимо инвестициите за биологично земеделие да продължат, за да може европейската селскостопанска политика да отговори на това предстоящо предизвикателство.

Трето - **развитие на регионите**. Селскостопанските производители стопанисват селските райони и осигуряват обществени блага, най-важното от които е добрата грижа по поддържане на почвите, ландшафта и биологичното разнообразие. Земеделието е основната икономическа дейност в повечето европейски селски райони. Извън него, не са много дейностите, които биха могли да поддържат жизнеспособността на селските икономики, но и дори и те се извършват от земеделските производители - например предлагане на пакет от услуги, свързани с екологичен и аграрен туризъм. Тази диверсификация на икономиката на селските райони има потенциал, който Евросъюзът подпомага и насърчава чрез своите програми за развитие на селските райони.

Около половината от населението на Общността живее в селски райони. Именно поради това Общата селскостопанска политика на Европейския съюз, чрез програми, оказва финансова помощ на земеделските производители, с цел те да продължат да обработват земята и да създават допълнителни работни места. В тази връзка се насърчават проекти за обновяване на селата, опазване на ландшафтите или съхраняване на културното наследство, развитие на дейности, които са пряко или непряко свързани с икономиката на селските райони. Това допринася за предотвратяване на обезлюдяването на селските райони поради ограничените възможности за намиране на работа и високата безработица.

Важен приоритет на европейската селскостопанска политика е подпомагането на младите земеделски производители да започнат своята дейност. Само по този начин селските райони в Общността успешно ще посрещнат множеството демографски предизвикателства, пред които са изправени. Европейската

подкрепа се изразява в по-целенасочено подпомагане на доходите на младите активни земеделски стопани, с цел повишаване на икономическата им конкурентоспособност.

Четвърто - Развитие на **научните изследвания и иновациите**. Фондовете на Европейския съюз за научни изследвания са предназначени за разработване на нови системи за производство на земеделска продукция и за посрещане на множеството предизвикателства, свързани с променящия се климат и все по-големия натиск от ограничените природни ресурси. Това може да бъде постигнато чрез използването на инструменти, които да насърчават иновациите в селското стопанство чрез сътрудничество между научните изследвания и земеделската практика и чрез улесняване комуникацията между заинтересованите страни (земеделски производители, консултанти, учени и други).

Значителна част от средствата на Програмата за развитие на селските райони, в рамките на Общата селскостопанска политика, също са насочени към внедряване на научните изследвания в практиката. Този процес е затруднен от обстоятелството, че значителен процент от стопанствата са относително малки. Средният европейски земеделски производител разполага само с 12 хектара земя, а размерът на 70% от стопанствата е под 5 хектара. Малкият размер на стопанствата означава, че земеделските производители трудно ще внедряват научни постижения. Още повече, предлаганата от тях цена на земеделската продукция не съответства на усилията им за подобряване на качеството и за добавяне на стойност. Тъй като селскостопанските производители не винаги получават справедлива цена, чрез механизмите на Общата селскостопанска политика те трябва да бъдат насърчавани за:

- създаването на организации на производители, даващи възможност те да могат да продават своите продукти колективно и осигуряващи им по-голямо пазарно влияние в рамките на хранителната верига;

- други форми на сътрудничество, които да им осигурят по-стабилни позиции на пазара

и да повишат тяхната печалба и конкурентоспособност;

- провеждане на биологично земеделие;
- създаване на взаимни фондове и застрахователни схеми, които да дадат възможност за навременно реагиране при възникнала пазарна нестабилност или бързо спадащи цени [7].

Към настоящия момент Общата селскостопанска политика на Европейския съюз се променя, за да стане по-справедлива, по-екологична, по-иновативна. По този начин, както и през изминалите петдесет години, тя ще продължи да отстоява интересите на европейските граждани.

Предстоящата реформа изисква изграждането на нов модел на аграрна политика, основаващ се на използването на инструментариум, доказал своята ефективност в настоящия модел. Инструментите, с които поставените цели могат да бъдат постигнати, се свеждат до предоставяне на средства за директни плащания, пазарна подкрепа и за развитие на селските райони.

Необходимото приспособяване на системата за директни плащания се отнася до справедливо разпределение и насочване на подпомагането, чрез получаването на средно минимален дял от средното ниво на директни плащания в Общността на земеделските производители във всички държави - членки. Бъдещето на директните плащания, които се дават на активните земеделски стопани, трябва да се основава на следните принципи, като се отчита концепцията, предложена от Европейския парламент [3]:

- Основна подкрепа за доходите чрез осигуряване на основно необвързано с производството директно плащане, при въвеждане на горен таван за големите стопанства.

- Повишаване на екологичната насоченост на Общата селскостопанска политика чрез задължителен „зелен“ елемент за подпомагане на екологичните мерки, приложими на цялата територия на Европейския съюз.

- Насърчаване на устойчивото развитие на земеделието на територии със специфични природни ограничения чрез осигуряването на допълнителни плащания на фермерите в

тези райони. Това е и основанието за прекратяване на съществуващата подкрепа за необлагодетелстваните райони, предоставяна по втори стълб.

- Доброволно обвързано подпомагане в райони, където определени типове земеделие се считат за особено важни по икономически и/или социални причини.

- Подкрепа на малки фермери за създаване на заетост в селските райони.

- Опростяване на правилата за кръстосано съответствие.

По-справедливият начин на разпределение на преките плащания между държавите - членки, регионите и земеделските производители е в т. нар. „*сближаване*”, изразяващо се в разпределение на европейския бюджет по начин, който да гарантира, че всяка държава - член ще получи не по-малко от 75% от средния размер за Общността до 2019 г. [7].

Посочените промени в модела на директните плащания трябва да се предоставят само на „активни фермери” в Европейския съюз.

Необходимите промени в пазарната ориентация на европейската селскостопанска политика се проявяват предимно в модернизиране и опростяване на настоящите инструменти, както и при въвеждането на нови елементи на политиката по отношение на функционирането на хранителната верига. Новите моменти се свеждат до:

- *насърчаване на браншовите и междубраншовите организации;*

- *премахване на квотите за захар през 2017 г.;*

- *заменяне на режима за засаждане в лозаро-винарския сектор (след 2016 г.) с динамичен механизъм за управление на разрешената за засаждане;*

- *въвеждане на нови инструменти за управление на кризи.*

За постигането на по-екоориентирана Обща селскостопанска политика за периода 2014-2020 г. ще бъдат инвестирани над 100 милиарда евро за опазване на почвите, водата, биологичното разнообразие и ограничаване неблагоприятното изменение на климата. С т. нар. *екоориентация* 30% от преките пла-

щания ще бъдат свързани със следните селскостопански практики: диверсификация на културите; поддържане на постоянни пасища и опазване на екологичните приоритетни области.

Провеждането на политика в селските райони трябва да продължи до пълното интегриране на ограниченията спрямо околната среда и изменението на климата, да предостави широк спектър от ползи за земеделието, селските райони и обществото като цяло, и да допринесе за:

- конкурентоспособност на селското стопанство - чрез насърчаване на иновациите и реструктуриране на селскостопанския сектор за по-ефективно използване на ресурсите;

- устойчиво управление на природните ресурси - чрез полагането на грижи за околната среда и селските райони, и поддържане производствения капацитет на земята;

- балансирано териториално развитие на европейските селски райони и участие на хората по места за изграждане на капацитет и подобряване на условията.

Непрекъснатите реформи на Общата селскостопанска политика на Европейския съюз са насочени към по-голяма конкурентоспособност, оптимално използване на ресурсите и провеждане на ефективна обществена политика, с цел оправдаване на очакванията на европейските граждани, осигуряване на хранителна сигурност, опазване на околната среда, смекчаване на промените в климата и постигане на социален и териториален баланс. Посоченото изисква изграждане на по-устойчиво, иновативно и по-пълноценно развитие на европейското селско стопанство.

Продължаващите реформи на европейската селскостопанска политика трябва да са насочени към хранителната сигурност, околната среда, климата, социалния и териториален баланс за постигането на по-устойчиво, помодерно и по-пълноценно развитие на селскостопанска Европа. В тази насока околната среда, климатичните промени и иновациите трябва да ръководят провеждането на бъдещата Обща селскостопанска политика на Европейския съюз. Предприемането на дейст-

вия налага използването на стратегически подход по определяне на количествени цели на европейско ниво, впоследствие сведени на ниво програми (по възможност обвързани със стимули).

Аграрната политика на България в контекста на бъдещата Обща селскостопанска политика на Европейския съюз

Предизвикателствата, пред които е изправено националното селско стопанство, изискват задълбочен анализ на опита от миналото, анализ на макроикономическата среда в настоящия момент и на промените в бъдещата Обща селскостопанска политика на Европейския съюз. Основните предизвикателства (посочени в т. 2), които трябва да се вземат под внимание при разработване на аграрната политика на България в контекста на Общата селскостопанска политика на Европейския съюз, изискват адаптиране на националната аграрна политика в следните насоки: производство на висококачествени селскостопански продукти, защита на природните ресурси и устойчиво европейско селско стопанство. Това налага използването на икономически инструменти да са ориентирани към прилагане на екологична, по-справедлива и ефективна селскостопанска политика. Постигането на поставените цели е предпоставка за следните обобщения:

Очакваното увеличено търсене на храни в световен мащаб налага България, като член на Европейския съюз, да предприеме конкретни действия за гарантиране *продоволствената сигурност* на Общността.

По отношение на *природните ресурси* националното селско стопанство може да предизвика, от една страна, замърсяването на околната среда (замърсяване на води, деградация на земи, недостиг на вода, загубата на местообитания и др.), а от друга - да спомогне за постигане на положителни въздействия като стабилизиране на климата, биологично разнообразие, устойчивост на наводнения и др.

Бъдещето на националната селскостопанска политика е в: насърчаването на енергийна-

та ефективност, улавянето на CO₂, производството на енергия от възобновяеми източници и други иновации. Само по този начин националният селскостопански модел ще се фокусира върху повишаване конкурентоспособността на земеделието чрез насърчаване на иновациите, чрез укрепване на местните инициативи, чрез оптимално управление използването на природните ресурси и чрез устойчиво и балансирано териториално развитие.

Приоритетите на аграрната политика на България по отношение на приложението на Общата селскостопанска политика на Европейския съюз за периода 2014-2020 г. са насочени в подкрепа на: [8]

- запазване нивата на финансиране на европейската селскостопанска политика;

- опростяване и свеждане до минимум на бюрокрацията при провеждане на Общата селскостопанска политика на Европейския съюз;

- директните плащания, които, освен подпомагане на доходите на земеделските производители, допринасят за инвестиционна активност в земеделието;

- преразпределение на директните плащания, проявяващо се в изоставяне на историческия подход при определяне на нивата на директните плащания за уеднаквяване на директната подкрепа в цялата Общност;

- таван на директните плащания (от 150 000 евро) и изразяване на становище, че той трябва да бъде завишен;

- „зелен“ елемент в директното плащане, но българската позиция е, че предложеният дял от 30% е прекалено висок и е необходимо да се даде възможност за гъвкавост на държавите - членки за насочване към специфичните за съответната страна екологични проблеми и нужди. По отношение на 7% екологично насочени площи подкрепяме становището, изразено от Европейския парламент, че въвеждането на задължително оставяне на земя под угар е неподходящо.

- за прилагане на доброволно, обвързано с производството подпомагане в чувствителни сектори (на растениевъдството и животновъдството), в които няма възможност за други форми на подкрепа;

- предотвратяване на възможността за ввеждане на 2011 г. като референтна година за навлизането на нови земеделски производители в сектора, при кандидатстване през 2014 г.;

- предоставяне на подпомагане само на активни фермери;

- до 2% от финансовия пакет за директни плащания за допълнително подпомагане на младите фермери;

- подпомагане на дребни земеделски стопанства под формата на специална схема;

- пазарната мярка за подпомагане на групи производители на плодове и зеленчуци, както и възможностите за създаване на организации на производители;

- запазване на мерките за подкрепа на традиционни за страната сектори, като вино и пчеларство, както и възможностите да се прилагат извънредни мерки при смущение на пазара и за възстановяване на потребителското доверие;

- засилване ролята на иновациите и разнообразяване на възможностите за сътрудничеството между селското и горското стопанство и научноизследователската дейност, но се счита, че предложеният 5% резерв за изпълнение значително ще усложни приложението.

Официалната позиция на нашата страна е, че Европейският земеделски фонд за развитие на селските райони може значително да допринесе за изпълнението на стратегията „Европа 2020“ чрез насърчаване на устойчивото развитие на селските райони на цялата територия на Общността по начин, който допълва останалите инструменти на европейската селскостопанска политика, политиката на сближаване и Общата политика в областта на рибарството. В тази насока се обявява подкрепа за стабилизиране на доходите и управление на рисковете от икономически загуби, но се изразяват резерви по отношение на условията, предвидени в предложението за регламент, както и необходимостта за промени в посока на опростяване.

Конкретните проекции на предстоящите промени на Общата селскостопанска политика на Европейския съюз върху българския аграрен сектор намират проявление в следните основни насоки:

България успя да извоюва значителен процент от средства за подкрепа на отрасли като животновъдство, зеленчукопроизводство и овощарство, като тези, които до този момент получаваха едва 3,5% от годишните директни плащания, ще бъдат увеличени на 13% [9]. След 2014 г. таванът на годишните плащания се вдига на 13%, което е с 3% над първоначално отстояваната позиция. Други 2% ще се заделят само за производителите на протеинови култури. Предоставя се възможност до 13% от годишния бюджет за подпомагане с европейски средства да бъде насочен към плащания, обвързани с производството [10]. В Програмата за развитие на селските райони са предвидени 30% за агроекологични плащания, което е благоприятно за нашата страна, от една страна,² но от друга страна, те фактически се откритоиха като най-големия проблем в настоящата Програма за развитие на селските райони [11]. В следващия програмнен период няма да се предоставят средства за подпомагане (по схеми, обвързани с производството) на свиневъдството и птицевъдството, както и за етеричномаслените култури (в т. ч. производството на маслодайна роза и на лавандула). Посоченото е основание за предприемане на конкретни действия за подкрепата на тези уязвими браншове, които исторически не са били субсидирани на европейско ниво, но са традиционни за българското земеделие. 2013 г. е ключова за аграрния сектор на България - от една страна, приключва управлението на първите еврофондове, а от друга страна - се полагат основите за седемгодишното им управление в новия референтен период (2014-2020 г.).

Заклучение

Посоченото дава основание да се обобщи, че аграрната политика на България трябва да се разглежда в контекста на Общата селскостопанска политика на Европейския съюз.

² 149,6 млн. евро публични средства ще бъдат прехвърлени по Мярка 214 „Агроекологични плащания“ с 11-то изменение на ПРСР 2007-2013 г. <http://agrozona.bg/s-11-notifikatsiya-na-prsr-prehvalyat-149-6-mln-etro-za-agroekologichni-plashtaniya/>

Само по този начин тя ще съдейства на европейските потребители да разполагат с добра храна на приемливи цени, а земеделските стопани да получават справедливо възнаграждение за извършаваната от тях работа. Механизмите за предоставяне на стимули трябва да са насочени към: налагането на устойчиви селскостопански практики; обновяването на селския живот; допълнителни средства за научни изследвания, иновации и трансфер на знания; инвестиции в частна и обществена инфраструктура. По този начин в страната ни ще се положат основите на стабилно селско стопанство, способно да посрещне изменението на климата и международната конкуренция. Съвременната адаптация на националната аграрна политика за провеждане на Общата селскостопанска политика на Европейския съюз се изразява в: съответствие с динамиката на селскостопанските пазари и с изискванията на европейските потребители за високо качество и по-безопасна храна.

Реформите на европейската селскостопанска политика стимулираха иновациите в земеделието и преработката на храни чрез увеличаване на производителността и намаляване въздействието върху околната среда. В тази връзка усилията са насочени към производство на висококачествени селскостопански продукти, опазване на природните ресурси и създаване на устойчиво селско стопанство в Европа. Ето защо в България не е възможна устойчива конкурентоспособност без новаторство и модернизирание на селскостопанския сектор. Необходими са нови инвестиции за премахване на бариерите между науката и селското стопанство. За справяне с измененията в климата и загубата на биоразнообразие трябва да се насърчава новаторството в областта на агрономията и хранително-вкусовата промишленост.

Отразявайки изискванията на европейските потребители, предложенията за бъдещото развитие на селскостопанската политика са насочени към провеждане на устойчиви земеделски практики, иновации, изследвания и разпространението на знания, върху по-справедлива система за подпомагане на европей-

ските фермери. Преките помощи, които ще бъдат предоставяни на земеделските стопани ще се обвързват със спазването на стандартите за хигиена на фермата, безопасност на храните, здравето на животните и хуманното отношение към тях, опазването на биоразнообразието и на ландшафта. Високите изисквания на потребителите към качеството на храните пораждат необходимостта от използване на етикети за качество, указващи географския произход и използването на традиционни съставки или методи (в т. ч. органични) при тяхното производство. Това обозначаване увеличава конкурентоспособността на произвежданите селскостопански продукти на световните пазари. Европейската селскостопанска политика гарантира производството на качествени храни и икономически жизнеспособни селски общности, както и предприемане на действия за справяне с проблемите на околната среда и по-конкретно изменението на климата, управлението на водите, биоенергията и биоразнообразието.

Европейското селско стопанство трябва да е конкурентоспособно едновременно от икономическа и от екологична гледна точка. Целта е да се насърчат дългосрочните усилия за постигане на по-голяма производителност, съчетана с намаляване на влиянието, което оказва съвременното и бъдещо земеделие върху околната среда. От съществено значение е и подсилването на съгласуваността между политиката за развитие на селските райони и други европейски политики, както и нейното опростяване и свеждане до минимум на бюрокрацията.

Различията в държавите - членки на Европейския съюз трябва по ефективен начин да стимулират земеделието от икономическа, социална и екологична гледна точка. В глобализираната икономическа система са необходими нови схеми, които да позволят на европейското земеделие да се възползва от цялото си разнообразие. Местните модели за коопериране и организиране на производството, продажбата и рекламата на земеделските продукти трябва да затвърдят ролята на селските стопани в хранителната верига и да до-

принесат за подобряване качеството на живот в селските райони.

ЛИТЕРАТУРА

МЕМО/13/621, www.europa.eu [7]

Общата селскостопанска политика - Историята продължава, Земеделие и развитие на селските райони, Люксембург: Служба за публикации на Европейския съюз. 2012. ISBN 978-92-79-23260-2, Printed in Belgium. [4]

Министър Греков представи първо на АЗПБ последните решения по новата ОСП, www.agrozone.bg, 28 юни 2013 г. [10]

Министър Греков: България защити интересите на българските земеделски стопани в новата ОСП, www.agrozone.bg, 27 юни 2013 г. [9]

Общата селскостопанска политика - Партньорство между Европа и земеделските производители. 2012. Генерална дирекция „Земеделие и развитие на селските райони“, Люксембург: Служба за публикации на Европейския съюз, ISBN 978-92-79-22062-3, Printed in Belgium, с. 1. [5]

Общата селскостопанска политика след 2013 година - изхранване на населението, опазване на природните ресурси и развитие на регионите, Главна дирекция “Селско стопанство и развитие на селските райони” I, KF-32-11-849-BG-C, ec.europa.eu/agriculture/cap-post-2013 (30 юни 2013 г.). [2]

ОСП към 2020: Храните, природните ресурси и териториалните предизвикателства на бъдещето, Брюксел, 29/09/2010, COM (2010) финална версия. [3]

Приоритети във връзка със законодателните предложения за ОСП на ЕС за периода 2014-2020 г. [8]

Реформата на Общата селскостопанска политика на ЕС - нова визия за европейското зе-

меделие, http://ec.europa.eu/agriculture/publi/caphisto/ry/poster_bg.pdf. [6]

<http://agrozone.bg/ministar-grekov-predstavi-parvo-na-azpb-poslednite-resheniya-po-novata-osp/>. [11]

www.ec.europa.eu, 26 март 2013 г. [1]

New Vision of “Reformed” European Agriculture and Its Influence on Agricultural Policy in Bulgaria

V. BLAZHEVA

Academy of Economics “D. A. Tsenov” – Svishtov

(Summary)

This paper focuses on the upcoming challenges in Bulgaria’s agrarian sector in the context of the EU Common Agricultural Policy in the new reference period 2014-2020. In this regard the success achieved over the last fifty years should continue. After 2013 the reform will focus on key challenges such as feeding the population, sustainable use of natural resources and economic development of Europe’s rural areas. By 2050 the world production of food needs to be doubled to feed the estimated 9 billion inhabitants of the planet. Climate change and biodiversity loss necessitate minimizing the impact of agriculture on environment, at the same time preserving the production of food. The above stated gives rise to the need to produce more using less raw materials. Agriculture contributes to social, cultural, economic and environmental development of European regions. The anticipated future challenges require investment in training and knowledge dissemination (in agricultural sector, adequate to the modern economic conditions.

Key words: Bulgaria’s agrarian policy, EU Common Agricultural Policy, feeding the population, natural resources, rural areas

Статията е постъпила в редакцията на 1.X.2013 г.